

Detta är en transkribering av ett samtal mellan Stina Johansson, Mia Ahlgren och Annelie Ekelin. Samtalet leds av Eva-Karin Anderman. Alla medverkande är ledamöter i Användningsforum.

EVA-KARIN:

Hej, och välkommen till Användningsforums poddar. Användningsforum bildades 2012 i mars av regeringen, och det läggs ned sista december 2015. Forumets uppgift är att säkerställa en kontinuerlig dialog kring tillgänglighet och användbarhet i IT. Utgångspunkten är att kunskaper och erfarenheter från det allmänna, frivilliga och intresseorganisationer, bransch- och forskarsamhället, genom en dialog ska peka på viktiga konkreta förutsättningar för användbarhet och tillgänglighet. Forumet ska också visa på exempel hur användbarhet och tillgänglighet kan implementeras och följas upp av ansvariga aktörer. I fyra poddar kommer ni att få träffa medlemmar från Användningsforum som tillsammans diskuterar kring de här viktiga frågorna.

EVA-KARIN:

Hej och välkommen till Användningsforumspodden. Det här är tredje inspelningen och idag har vi med oss Stina Johansson, Mia Ahlgren och Annelie Ekelin. Ni ska få börja med att presentera er själv. Jag skickar direkt frågan till Annelie. Vem är du och vad jobbar du med?

ANNELIE:

Mm. Jag jobbar på universitet med forskning, undervisning och håller på att avsluta en period som perfekt, och det innebär då att jag har haft lite mer administrativt och ledningsansvar för en grupp, som jobbar främst med media och journalistik. Ja, mitt intresse då är ju kopplat till media- och kommunikationsfrågor i olika varianter, både människor emellan, men också med hjälp utav olika stöd. Jag har jobbat tidigare också mer koncentrerat med teknikutveckling, interaktionsdesign, inkludera människor i olika designprocesser. Det kan handla om service, det kan handla om att ta fram en produkt, en app eller liknade då. Ja, jag kan säga mi fokus har all..., i forskningen då, för det är ändå där någonstans som jag vill placera mig mer tydligt och accentuerat nu i fortsättningen, så har jag alltid varit intresserad av praktiska forskning, som innebär att jag jobbar i olika sammanhang och med olika konstellationer av människor. Jag har alltid haft ett fokus på att inkluderande forskning, de inkluderande aspekterna har varit viktiga. Och det som jag utgår ifrån handlar om att medvetandegöra egentligen, kring osynliga effekter som kan uppstå då i samband med olika processer helt enkelt, att man bygger in en slags samkonstruktion i processen, som innebär att man osynliggöra och exkludera, inte enbart mellan grupper utan också i en grupp. Jag kan också vilja lyfta fram det här med att IT ... man brukar prata om det som en möjliggörare och lite grand så har det fått en, ja, en lite så här buzzword-stämpel att det är lite teknikooptimism ungefär, att vi kan göra allting med teknikhjälp ungefär. Men om man då tittar på den här gruppen som har extra behov utav stöd och stödjande strukturer i sin vardag kanske, man har ett funktionshinder eller man har en kognitiv obalans eller svårighet att ta till sig, så är ju faktiskt IT en möjliggörare. Och det ser jag som viktigt. Delaktigheten här och fokus

på de här människorna då, som faktiskt har, som jag brukar prata om, alltså funktionsförmågor och funktionsvariationer.

EVA-KARIN:

Spännande. Tack. Det blir ju en perfekt radioövergång till dig Mia, vad jobbar du med? Och vem är du?

MIA:

Ja, jag jobbar på Handikappförbunden, som är ett samarbetsorgan för 39 olika organisationer som företräder människor med olika funktionsnedsättningar då. Vi ska faktiskt byta namn, kan jag säga apropå det, för vi får mycket kritik för vårt namn. Och det är någon grupp som sitter och jobbar med det. Det ska bli spännande. Man brukar säga att det är ungefär 20 % av befolkningen som har en funktionsnedsättning i runda slängar. Och i våra medlemsförbund så är det ungefär 400 000 medlemmar. Det är ganska tungt ansvar att försöka förmedla de här gemensamma rösterna och hitta det gemensamma utifrån så många människor, som ofta inte kommer till tals i samhället. Det är väl det som driver mig väldigt mycket. Jag är journalist från början, men har nästan aldrig jobbat som journalist. En nyfiken person tror jag. Sen utbildade jag mig faktiskt till inom distanslärovet pedagogik. Och det var på den vägen som jag faktiskt kom in i de här frågorna, för det var ett företag som jobbade e-learning, som det hette på det stället den gången, för personer med funktionsnedsättning bland annat, och den vägen var det. Sen har jag varit i den här ideella världen sen 2003. Och den passar mig nog ganska bra, att försöka påverka och politik, både här i Sverige och utomlands. Det är väl det jag jobbar med. Och försöka få de där rösterna att höras lite mer.

EVA-KARIN:

Och du Stina, vad gör du?

STINA:

Jag är tillgänglighetskonsult, jobbar med tillgänglig information framför allt på webbsidor och dokument och så där vidare. Våra främsta kunder är myndigheter och kommuner som behöver hjälp med de här delarna, att försöka säkerställa att informationen når fram till alla, där tittar vi både på tekniska lösningar, som att webbsidan ska gå att läsa med hjälpmedel, med skärmläsare för dem som är gravt synskadade till exempel. Men vi tittar också på utseendet och designen på sidorna, att det ska vara lätt att läsa innehållet. Och det tycker jag själv är väldigt kul, med de här designbitarna, som kan göra så väldigt mycket för slutresultatet för hur folk orkar läsa informationen och kan tillgodogöra sig den. Det tycker jag är väldigt spännande, de bitarna.

EVA-KARIN:

Vilken blandning vi har idag. Jag tycker det ska bli jättespännande. Jag ska bara säga att jag som ställer frågorna heter Eva-Karin Anderman, och jag är också medlem i Användningsforum. Jag börjar med att ställa frågan till er alla och så får ni tänka efter. Vad har Användningsforum betytt för er, på personligt plan, när det gäller arbete till exempel?

STINA:

Ja, för mig har det väl inneburit att jag har lärt mig mer om hur myndigheter fungerar, om standardisering och om de här lite mer större, strategiska frågorna, för vi jobbar ju, på ETU då där jag jobbar, där jobbar vi ju väldigt nära kunden, och mycket praktiskt. Det har varit intressant att se större dimensioner så att säga.

EVA-KARIN:
För dig Mia?

MIA:

Ja, för mig personligen, på många sätt en stor inspiration. Jag tror väldigt mycket på att man möts med olika perspektiv, och att man i de mötena utvecklar nya insikter, lärande och så vidare. Det brukar vara den där statyn, har ni hört talas om den, man tänker sig att man har en staty på ett bord, och så sitter det människor runt omkring den där statyn, och man kan bara se helheten och man delar sin också perspektiv. På så sätt så tycker jag att det är väldigt inspirerande. Igår hade vi faktiskt ett möte i Användningsforum, och jag kom hem med tre idéer som jag nu håller på här och försöker diskutera, som handlar också om samordning. Man ser saker som man kanske kan förbättra tillsammans. Så tänker jag lite grand. Och så tänker jag en annan reflektion som jag har gjort som har varit ganska intressant, apropå det här med hur röster hörs. Jag jobbar ju med att påverka politik egentligen, intressepolitik, inte partipolitik, utan intressen. Och jag har reflekterat väldigt mycket över hur man tar till vara på intresse som kommer från en intresseorganisation som min, jämfört med i andra sammanhang, och det är första gången som jag sitter i något sammanhang där jag faktiskt är utsedd utav regeringen. Det som jag normalt sett granskar och försöker påverka, nu är jag en del utav det som skulle kunna granskas. När jag då har fått ... till exempel försöker påverka en fråga som rör tillgängliga medier, kan vi prata om, och jag försöker säga till en myndighet "ni har glömt den här aspekten med användbarhet". Ja, då är det ingen lyssnade på mig, för det finns inget sånt uppdrag. Det måste formuleras ett uppdrag. Men när jag i Användningsforum har fått representera Användningsforum och prata om samma sak, vilken skillnad det blir.

EVA-KARIN:
Mm. Viktigt. Anneli?

ANNELI:

Ja, jag vill haka på Mia där, för det du pratar om, det handlar ju egentligen om utrymmet som skapas mellan de här formella strukturerna och mer informella strukturerna. Och Användningsforum landar någonstans mitt emellan där, och försöker ockupera den ytan eller det utrymmet som finns, så att säga mellan det här formella, att man ska gå vissa vägar, man har en beslutskedja, man har allt det här som vi förknippar med att försöka skapa någon slags demokratisk dialog. Sen har vi allt det där som händer vid sidan om, som egentligen är kanske det som man skulle kunna säga då, om man är lite provokativ, är med kreativt, mer spännande, innovativt så. Och på något vis så känns det lite som att Användningsforum har haft den ambitionen att lyfta in oss i det här mellanrummet som uppstår då, där det finns ett handlingsutrymme faktiskt, och där vi kan, med hjälp utav våra dialoger och samtal, diskussioner, känsloutbrott, som man har visat i olika sammanhang, som är nog så viktiga faktiskt. För det här, det handlar om saker som berör starkt, och på djupet. Många gånger så har vi haft en möjlighet att också, som du var inne på, generera

väldigt positiva idéer. Och jag vill också förstärka det här att det ömsesidiga lärande som uppstår i en sån här grupp, det är oerhört väsentligt, därför att det kanske inte är så att man får ha det här direkt a utfallet och peka på att "ja, nu har vi åstadkommit den och den lagändringen, nu har vi avgett vårt remissyttrande här", alltså det här som man då vanligtvis förknippar med formalitet och formella strukturer, och möjlighet att påverka, utan det kanske genererar idéer just, som Mia beskrev här då. Och det tar lite tid innan det får fäste, och innan det växer. De här ringarna på vattnet behöver få tid att växa helt enkelt. Sen tycker jag också faktiskt att det har varit en väldigt stor förmån faktiskt att man har försökt att balansera och bjuda in ifrån också delar av landet, för att den här geografiska betydelsen har en viss betydelse för hur man upp lever delandet av makt och delandet av påverkansmöjligheter. Så bara det är den viktiga komponent i sig. Och då måste vi också tänka att vi inte bara har suttit Användningsforum som representanter för oss själva, utan också för att vi behöver ha de här tentaklerna för att sen kunna jobba i vår lilla verklighet nere på golvet, där vi står. Vare sig om det nu är på ett universitet, där man försöker driva fram den här typen av projekt och få dem i fokus och lyfta dialog kring det på så vis. Eller i samverkan med omgivande samhälle. Eller när Stina är ute hos sina kunder och försöker medvetandegöra kring tillgänglighetsaspekter och annat. Och Mia när hon möter sina brukare och sina policymakers och alla de här [skratt] som egentligen skulle sitta i samma rum, vid samma bord. Men så är det ju inte riktigt i verkligheten.

EVA-KARIN:

Och det har ju varit syftet med Användningsforum, att skapa den här strategiska dialogen. Vad innebär det för er? Mia?

MIA:

Ja, jag gick tillbaka, när jag såg ordet "strategisk dialog" så gick jag tillbaka och försökte titta på "vad stod det i vårt uppdrag egentligen?" Det stod inte strategisk dialog, jag har inte hittat det någonstans, för jag tycker det blir väldig skillnad om man pratar om strategisk dialog eller om man pratar om en kontinuerlig dialog och så vidare som det står i uppdraget, nu har jag inte det framför mig och kan inte läsa upp det. Men det står inte på samma sätt. Sätter man dialogen främst, då blir det ett samtal där man inte riktigt har bestämt sig för utgången. Jag sitter ju mycket i den här standardiseringssammanhangen som låter extremt tråkigt för många, men där tänker jag på att strategisk dialog kan betyda någonting helt annat, det vill säga att det finns någon som har ett intresse av att komma någonstans och använder dialogformen för att nå sina mål. Det kanske låter hemskt paranoit att säga så [skratt], men för mig har jag upplevt såna situationer ganska ofta, och därför så känner jag att det är lite intressant om det är så att man hade vänt lite grand, tolkat lite grand på det där uppdraget och kanske lite provokativt säga, ändrat lite grand i det som var från början som jag upplevde var en mer öppen dialog. När man sen flyttade ansvaret, så kan man titta i, som gammal journalist, så tittar man till i källorna, då har det ändrat lite grand med en ökad tyngdpunkt på den administrativa kanslifunktionen som var knuten närmare då till digitaliseringskommissionen och kanske regeringen också.

EVA-KARIN:

Spännande. Stina, vad tänker du när du hör det här om strategisk dialog och ...? Vad innebär det för dig?

STINA:

Jag har lite svårt för begreppet så där, men det jag skulle vilja att det handlar om, det är ju att göra bra saker för människan, för jag tycker allt för ofta att besluten ligger på en annan nivå, eller strategierna. Man glömmer bort det här med användarnas perspektiv i det hela.

EVA-KARIN:

Man kan ju tycka att det är egentligen självklart.

STINA:

Ja.

EVA-KARIN:

Varför är det inte det, tror du?

STINA:

Min upplevelse är väl att oftast ska processerna gå så fort, och då är det lätt att hoppa över människan i det hela. Det blir mycket teknikfokus.

EVA-KARIN:

Mm. Märker du det i din vardag?

STINA:

Ja, absolut. Det märker vi. Om de hinner på slutet, kan man lägga till lite användartester, och det känns ju helt fel. Utan ...

EVA-KARIN:

Hur vill du att ...?

STINA:

Det är väl där vi ska börja, med vad vill användaren ha? Och att testa på ett tidigt stadium i processerna är ju billigt och blir väldigt bra resultat, är min erfarenhet. Redan innan det finns någon teknik att testa, bara på skisstadier och annat. Där får man bra och effektiva resultat.

EVA-KARIN:

Den här dialogen då, Anneli, vad tänker du kring den?

ANNELI:

Strategisk dialog, ja, då skulle jag vilja börja i den änden och säga att när man jobbar med forskning så jobbar man väldigt ofta egentligen med ett kritiskt perspektiv i botten, för att det är en del utav vad forskning innebär, att man faktiskt ifrågasätter, att man ställer flera frågor, att man inte bara kommer med svar, utan att god forskning genererar många frågor. Därför så kände jag lite när jag fick den här frågan, eller ... för vi fick ju lite briefing innan här vad vi skulle prata kring, så tänkte jag så här, att det här är ett slaskbegrepp som man kan väga in det mesta i. Likaväl som man pratade om IT en gång i tiden, plötsligt så rörde det allting. Samtidigt som det är viktigt att begrepp är inkluderande och öppna för olika tolkningar och sånt, så kan man också lyfta fram det här som skaver lite i en sån här begreppskonstruktion. Och då tänker

jag på sammansättningar utav strategisk och dialog, och Mia var inne på detta just kring att en dialog, då vet man inte riktigt var man ska landa. Det är något som utvecklas i stunden utifrån den situation man har, alltså där man befinner sig och de förutsättningar som finns för dialogen då. Medan strategiarbete handlar om att dra upp en plan och att ett tydligt utstakat mål och få det här att löpa enligt en viss kronologi eller, ja, linjär ordning. Men det jag funderar över här, vad är det som är tonvikten egentligen? Om vi nu ställer de här lite kritiska frågorna, så kan man fundera över om det viktigaste är då att stärka ett samspel i en grupp, eller om det handlar om att bedriva ett påverkansarbete? Det här, det står inte riktigt i paritet med vartannat. Det kan göra det, om man har en väldigt öppen förståelse, men samtidigt så känner jag ibland att det lite grand kan skapa någon slags dissonans. Det fanns en teknikforskare, en antropolog egentligen, som har inspirerat mig väldigt mycket i mitt forskningsarbete och min utveckling kring de här frågorna, som heter Lucy Suchman, och hon gjorde en kritisk granskning utav artificiell intelligens och diskussionerna kring människor- och datorinteraktion, utifrån sin position, då arbetade hon på Xerox PARC i USA. Hon fick väldigt mycket kritik för den här granskningen, men samtidigt också så kom hon med så fantastiskt belysande bilder av hur svårigheten i att planera någonting och att få det att stämma med vad som sen faktiskt händer, eller tvärtom. Hur anpassar vi vår situerade diskussion till något strategiskt, påverkansbart? Eller någonting som syftar till ett påverkansarbete då. Och den heter då Plans and Situated Action, och hon pekar på de här svårigheterna att faktiskt få förståelse för samspelets betydelse, i relation till det som faktiskt går att planera. Om jag sen vänder på kuttingen, så kan jag också säga att det finns ju en annan aspekt i detta, att vi i allt arbete, i alla samtal, i alla diskussioner, i relationer över huvud taget, så har vi behov utav stödjande strukturer. Och där kan ju då en strategisk planering spela en roll. Så det här är komplext. Det kan handla om att förmedla och förstärka eller påverka i en viss riktning. Men det kan också i stora drag handla om att vi tänker och diskuterar, skapar, gemensamt samspelar kring en fråga, som man sen på något vis kanske då har en ambition att lyfta till en högre strategisk nivå.

EVA-KARIN:

Mia, vad tänker du?

MIA:

Ja, jag känner att jag pratade egentligen bara om dialog tidigare, men jag skulle också kunna prata om strategi. För att haka på Anneli skulle jag vilja citera en annan medlem i Användningsforum som brukar säga så här: "det handlar om makt". Katarina Gidlund, en annan forskare, numera professor har vi fått höra också. Vad jag menar är att en sak är dialogen, att man i ett dialogsammanhang är jämbördiga. Det andra är vad samtalet handlar om. vi försöker ju hela tiden, i min värld, när vi är en sån här övergripande samlade struktur för många organisationer, få komma med i samtal på en strategisk nivå. Och det är ju någonting som är jätteviktigt, för att annars är det väldigt ofta så att när man tar in organisationer från min värld, ja då är man inte alls på en strategisk nivå, utan då tillämpar man någon slags censur, skulle jag faktiskt vilja säga, där man inte låter folk få förutsättningar att veta i vilket sammanhang man pratar, utan man ställer ett antal frågor, som är då anpassade där man får vara med och tycka någonting. Och så tar man emot det tyckandet och tolkar den till någonting. Det är liksom viktigt att alla får vara med på en jämbördig nivå i en

dialog, där man inte har bestämt sig för resultatet, men att det också får handla om en strategisk nivå, så att man inte bara får uttala sig om vissa saker. Så tänker jag.

EVA-KARIN:

Mm. För då, Användningsforum som vi då är medlemmar i, det handlar ju om att förbättra användbarhet och tillgänglighet, jag vill koppla lite till det som Stina säger då, att få in det här perspektivet så tidigt som möjligt i processen, att det då finns, och som du också säger Mia, att vi faktiskt har blivit utsedda av regeringen. Det gör ju någonting, att man vill lyfta det här perspektivet. Ni jobbar ju alla med att förbättra användbarhet och tillgänglighet på olika sätt. Är det någon som vill ta fram något exempel, berätta, vad är det konkret vi talar om? Stina, har du något?

STINA:

Ja, när vi jobbar med våra kunder så kan det ju handla om att ta fram en webbplats, men det kan också handla om att tillgängliggöra dokument, som ska läggas ut. Och där tror jag, om vi kopplar tillbaka till strategier, så skulle man önska kanske att det oftare fanns strategier ute hos kunderna kring "hur ska vi jobba med att ha dokument och information tillgängligt?" Vi har till exempel kört ganska mycket kurser, i har skapat tillgängliga PDF-dokument och vi upplever ibland att det blir en utbildning och sen blir det inget mer, för det finns ingen tanke bakom "vem ska jobba med det här? Vem är ansvarig? Har de rätt programvaror?" Så det är väldigt praktisk nivå på det hela, så det behövs strategier och kanske påverkansarbete och så vidare kring tillgängliga processer. När vi jobbar med webbplatser så finns det oftare en med utarbetad process att jobba efter, och jag har ju jobbat med det här i 14 år, och vi ser ganska stor skillnad. Från början var det mycket att vi skulle kontrollera det färdiga resultatet: "är det här tillgängligt?" Och sen skrev vi en 70-sidig rapport om att "nej, det kanske inte är så tillgängligt". Och då försökte de kanske åtgärda, men det blev ju quick fix, lösningar som ändå inte blev bra. Medan i dag så har vi senaste året bara fått jobba i tre ganska stora projekt, där man har jobbat med användare redan från början, kontrollera med användare på skissnivå. Vi har haft bra dialog med dem som jobbar med grafiska utformningen och så har man jobbat iterativt med det här. För att sen, på slutet, kontrollera att koden blir rätt och att allt fungerar tekniskt också. Men då är det roligt att jobba.

EVA-KARIN:

Du Mia, har du något exempel? Och hur jobbar du i vardagen med det här?

MIA:

Tyvärr jobbar jag ju väldigt mycket med såna här påverkansgrejer och papper och så där, men jag gör ju ibland lite roligare saker också. Om jag börjar med att komma in från början, så tänker jag att jag har jobbat processer där man låter användare definiera problemet i workshopsmodeller och så vidare. Och det slår ju mig väldigt ofta, och det som jag försöker säga hela tiden, när man utvecklar någonting, börja med att träffa användarna. Men det finns hela tiden en rädsla att göra det. "Men vi ska först visa hur bra det blir." Ett exempel på hur det inte blir bra, kommer jag ihåg från flera år sen [skratt], när det var någon sån där konferens och man visar stolt upp en navigationsmanick för synskadade. Det här är ganska många år sen, men då var det en ryggsäck med en stor parabolantenn på ryggen, som man då skulle kunna navigera [skratt]. Och då tänker man så här "ja, jättekul, vem vill gå med en parabol på ryggen?"

Men för att man nu ska slippa hamna i den sitsen så finns det metoder där man samlar användare, och frågar dem till exempel, som jag har jobbat ganska mycket med, "vad upplever du för problem när du tittar på tv?" Och sen så försöker man med hjälp utan användarna i den här spridda dialogen med också intressenter, komma fram till lösningar och bygga vidare på dem. Och där finns det ett sånt exempel från 2006, där jag var med och arrangerade en sådan workshop, som sedermera blev en app, där man kan få uppläst text via sin mobiltelefon, istället för att den tjänst som erbjuds på tv 2004, när man behöver två stycken också digitalboxar, som ingen kan använda, förverkligats på den vägen. Men det tar ju sån jäkla lång tid. Man måste hitta andra processer, för att göra det bättre. Och då skulle jag vilja, om jag får, komma in på skillnader i de här begreppen. Tillgänglighet är en rättighet. Tillgänglighet är en rättighet, och det är 160 stater runt omkring i hela världen som har sagt att det är så det är. För de har nämligen skrivit under en konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar som är den första konvention som omfattar IT. Och användbarhet är inte en rättighet, men man kan ju säga att det blir fullkomligt bortkastade pengar för alla om man inte gör saker användbara. Så det är ju en nyttoaspekt, en kvalitetsaspekt. Det är där man får in pengarna, det är där man kan vidga sina målgrupper och så vidare. Sen finns det ett nytt begrepp, nytt och nytt, det är inte så nytt, men som vi har börjat använda allt mer, som heter universell utformning eller universal design. I min värld så har man nämligen försökt att definiera ordet tillgänglighet i 100 år och har aldrig lyckats. Man kan bara titta på Regeringskansliet där Kulturdepartementet definiera tillgänglighet och Näringsdepartementet på ett annat sätt. I det ena fallet handlar det om geografi, och det andra fallet handlar det om det som vi pratar om i Användningsforum. Men universal design eller universell utformning, det begreppet är definierat i den här konventionen som jag nämnde, och det handlar också om en skyldighet för alla de här 160 staterna runt om i världen, att allt nytt som utformas, som ska kunna användas utav allmänhet, ska utformas utifrån att människor är också. Och ska jag försöka ta något exempel på det som ligger närmare den här tv-modellen, så är det att vi har ju jobbat som beställare utav att försöka förbättra tillgängligheten till webbsändningar, livesändningar. Och då kan man ju tänka sig att en sändning skulle kunna vara som så att du sätter på, trycker på/av om du vill ha en tolk, teckenspråkstolk. Du kan trycka på/av om du vill ha syntolk. Du kan trycka på/av om du vill ha text, vilket språk du vill ha det på. Du kan också ha en sökbarhet, så att om du ska söka, låt oss säga att riksdagen hade såna här webbsändningar, då skulle du kunna gå in och söka på ett ord i en webbsändning och via de här texterna så kommer du in direkt in i den platsen i den där webbsändningen där man nämner det där ordet. Det som jag sitter och pratar om nu är inga fantasier. Allt det här finns redan, men det är inte sammansatt i en form, för man tänker inte i de banorna. Man tänker på ett behov i taget på något sätt.

EVA-KARIN:

När du säger att "man" inte tänker, vem behöver tänka?

MIA:

Alltså, det här tycker jag är jättespännande, för att den här konventionen jag pratar om, det är ju inte funktionshindersrörelsen som har skrivit under den, det är ju faktiskt de här regeringarna runt omkring, staterna, de har tillsammans förhandlat fram det här och kommit överens om att det är det här vi ska göra. Men ibland känns

det som att det är bara vi som läser den där. Så jag brukar gå omkring och vifta med den där. "Här har ni facit", säger jag. "Här står det vem som är ansvarig och för vad, och då är det faktiskt så att det är konventionsstaterna som är ansvariga för att se till att det här universal design, eller universell utformning, att samhället planeras utifrån det. Och eftersom det också gäller det privata så måste man sprida det. och där finns det ju ett jättejobb att göra, och där tror jag en sån konstellation som Användningsforum skulle kunna ha ett jättestort jobb och vara inspiratörer i ett sånt arbete kanske. Nu kanske jag ... jag vet inte.

EVA-KARIN:

Anneli, vad tänker du?

ANNELI:

Jag tänker på kopplingen mellan rättigheter och skyldigheter som medborgare och varför ska det exkludera människor med funktionsnedsättning? Rättighetsspåret är jätteviktigt. Jag tänker också på det här begreppet universal design, som har funnits i forskningsvärlden i också sammanhang. När jag började och skrev min lic. avhandling, så var det någon som försökte sätta ihop alla de här aspekterna utav vad det är som krävs för att få till fullödlig tillgänglighet egentligen, och skapade någonting som hette accessibility rainbow. När jag började titta på den, den inspirerade mig i mina projekt som då var väldigt användarnära, där jag var ute och jobbade i olika grupper med tillgänglighetsfrågor och hur man skulle lyfta det här också. En form av påverkansarbete, fast på kommunnivå då, att få kommungubbarna i kommunhuset att lyssna ungefär. Så upptäckte jag att det fann sju väldigt mycket som föll vid sidan om alla de här fina kategoriseringarna. Även om det hjälpte till att lyfta fram frågan och peka på komplexiteten i vad innebär universell design, så kunde jag själv formulera någonting som handlade om att försöka inkludera det som inte är uppenbart och som inte syns och som faller egentligen mellan de här kategorierna, och då använder jag utav mig en naturvetenskaplig metafor som heter fogbow för att beskriva att under det här lagret så finns det ytterligare ett lager som är osynliggjort, och det måste vi hela tiden försöka lyfta. Om jag då tänker på den fråga du ställde från början här med liksom goda exempel, så har jag jobbat alltid, som jag sa inledningsvis, praktiktäna, att utgå ifrån användares verklighet. Det är absolut det viktigaste, anser jag. Det är också det allra svåraste att genomföra, därför att det är komplext. Och särskilt om man jobbar med grupper som kanske behöver lite extra kompletterande stöd runt omkring för att man ska få till de här tillfällena när man möts på rätt plats. Det handlar kanske inte att alltid bjuda in användare till en fokusgrupp, utan det handlar om att också vi forskare, vi utvecklare, alla som är aktiva i den här designprocessen, utöver den viktiga gruppen användare, också måste ta sig ut. Och att gå ut i den verkligheten, att följa de här människorna i deras dagliga vedermödor och också ha en känslighet för att uppfatta var är det skaver? Vad är problematiken här? Och på vilket sätt kan vi med vår designkompetens tillföra någonting? Vi kan se, vi har lärt oss, vi har en gestaltningsförmåga, vi har en kreativitet, som man ju mycket väl kan besitta även om man är användare, det är inte så jag säger, att det här är inga motsättningar. Men det är matchningen här som är viktig, att få det att fungera och lyfta, och få det till en ny nivå. Och här tror jag då att det finns mycket att göra, både forskningsmässigt och utvecklingsmässigt, därför att det handlar hela tiden om dialoger, samspel, på olika nivåer i olika sammanhang. Ett annat sånt så här klockrent exempel kring det här med makt, som är en sån komponent, som man hela tiden

försöker negligera eller osynliggöra ”Nej, men här har vi inga maktproblem, här är alla på samma nivå”, och ”här har vi det ideala samtalet”. Man vill lyfta fram den bilden. Det finns en grupp, ett konkret projekt, som jag kan peka på, som jobbar med att lyfta fram unga med funktionsnedsättning och de som sällan syns och hörs i medier. Det har blivit lite vanligare nu på senare tid, men att stärka dem att jobba med de här roliga hjälpmedlen som finns, att få vara delaktiga i medieproduktion, att få vara de som intervjuar Zlatan andra populära figurer. Och att sen i slutändan kanske nå fram till att skapa sociala företag, utifrån de förutsättningar som de har. Det tycker jag är ett sånt här lysande exempel. Makt i media heter det, och det finns på webben.

EVA-KARIN:

Vad tänker ni kring framtiden då? Vad är det för viktiga frågor för framtiden, för att vi ska fortsätta den här utvecklingen och kanske att det ska gå ännu fortare? Mia eller Stina, vill ni börja fundera?

MIA:

Nu finns det en sån här som EU pratar om, digital by default, liksom. Och då tänker jag accessible by default [skratt]. När ska vi få såna här publiceringsverktyg på webben till exempel, där det är inbyggt att man måste jobba tillgängligt? Det måste väl någon kunna utveckla ganska snabbt? Eller vad tror du?

STINA:

Jag tror också det, att det kommer finnas mer tekniska möjligheter. Vi har ju gjort en studie om EPUB3 som är ju ett format för e-böcker eller för e-publikationer, där man då kan göra digitalt först så att säga. Fortfarande så är det lite för dåliga läsare och lite för dåliga verktyg för att skapa det här, men det finns ju möjligheter, och även inom webbvärlden. Men sen tror jag att det måste också finnas påverkan på myndigheter och på organisationer, rätt tydliga rekommendationer vad man ska göra, vad man ska jobba med, ännu tydligare än idag. Helst förstås även inom den privata sektorn, inom e-handel till exempel.

ANNELI:

Då skulle jag bara vilja haka på där, för jag tror det är jätteviktigt det här med att man har ett tryck, att det här ska åstadkommas, men man får inte glömma bort att man också ska ge resurser.

MIA:

Alltså, jag är lite rädd för det där med ... I Sverige så har vi någon slags välgörenhetstanke på något vänster, och det finns väldigt många intressenter i Sverige som tänker att ”jaha, funktionsnedsättning? Nej, men det är inte vårt. Det behöver vi extra pengar för, för det ligger inte inom ramen för vårt uppdrag.” Jag tycker verkligen att det måste vi komma bort ifrån, för vi måste kunna se att det här är ett bredare uppdrag, som vi alla har. Och får jag bara säga två saker, jag är ingen vän utav något amerikanskt system där man ska åtala alla till höger och vänster, men det finns några saker som jag tycker är bra, när man tittar på hur man implementerar lagstiftning och hur man implementerar regelverk. Jag kör mediespåret här, för det verkar vi vara så inne på, där har man en lagstiftning som heter 21st ... ja, det är ett jättelångt namn på, men det rör i alla fall tillgänglighet i medier och kommunikation. Då finns det jättelätta sätt för den som upplever problem, att tala om att det finns ett problem.

Nummer två, man har en tradition utav att ha utbildning kring hur man ska göra. Såna här webinarer och vad det nu heter, och man förändrar regelverket, för att det händer så mycket inom de här områdena, så man måste utveckla regelverket. Så man har den här, en slags kontinuerlig dialog och ett kontinuerligt lärande kring de här sakerna. Jag saknar det, och det skulle jag vilja ha för framtiden, ett mer gemensamt lärande och utvecklande, som inte pekar ut att det är någon som ska göra någonting, eller sätta ut en säck åt en när det gäller de här frågorna om tillgänglighet och universell utformning. För det har vi alldeles för mycket utav i det här landet.

EVA-KARIN:

Mm. Jag tror ju att den här utvecklingen, eller det man ser, det är svårt att komma runt den här utvecklingen. När det gäller myndigheter och det offentliga kontakt med medborgare till exempel, det händer ju mycket runt om i världen, vi ser ju jättemånga myndigheter som förstärker sitt sätt att förstå och arbeta strategiskt, skulle jag säga, med såna här frågor. Och även privata näringslivet, som du var inne på Stina. Hur får man det att gå ännu fortare?

STINA:

Jag vet inte riktigt, jag upplever en frustration. Vi gjorde bland annat en studie där vi kollade e-handelsplatser. Och i min värld så är det ju så enkelt, alltså att göra saker som är bra och utgå kanske från de personer som har det svårast. När vi gjorde en undersökning så ser vi ju att alla användare, vi gjorde det både med personer med olika funktionsnedsättningar och även med personer som inte har funktionsnedsättningar, i olika åldrar och så vidare. Och då ser man att alla i princip har problem med samma saker. Det är för rörigt, det är för besv... jag blir osäker när jag ska lägga i varukorgen och när jag ska betala och såna där saker. Alltså skulle man titta på de här användarnas behov, så skulle det med ganska enkla medel gå att göra väldigt mycket bättre tjänster. När vi berättar det här för de här, så tycker de ju att det är en jättekul idé, men det är ingen som gör någonting åt det. De kommer liksom aldrig dit, utan det är infrastruktur och det är teknik och det är andra saker. Men jag är lite frustrerad över det här budskapet inte riktigt når fram. Och hur ska man nå ut med att de skulle ju faktiskt sälja mycket mer om de hade bättre sidor, eller bättre tjänster. Och det gäller ju även det offentliga, att göra bättre tjänster, det skulle ju spara mycket tid och mycket kraft.

EVA-KARIN:

Min tanke kring det, eller jag har ju jobbat med tjänster jämt och älskar tjänster. Och det som jag tänker är att vi har inte tagit det mentala klivet in i tjänstesamhället än. Vi förstår inte att det är tjänster som vi producerar, för när man producerar tjänster så måste man jobba så här. Det är liksom medarbetarna och användarna som skapar tjänsterna. Vad tänker du, Mia, kring den här utvecklingen?

MIA:

Ja, det är ju så när vi sitter och pratar, man får så många tankar, men jag ska säga så här, skynda på ... Det handlar om makt, säger jag igen då, att de här som jag stöter på i standardiseringsammanhang är ju stora, stora, stora företag som bromsar utvecklingen tyvärr. Så vi hoppas väl att makten kan utjämna, så att det är fler som kommer till tals, så kanske man kan förändra det här. Och jag tänkte jag skulle få läsa upp ett litet twitter-citat här, som jag stötte på, apropå det som du sa, häromdagen

från en kanadensisk professor som heter Jutta Treviranus, eller någonting sånt. Och nu är det på engelska, men det är så här: "Accessibility is the litmus test for good design. People with disabilities are the canaries in the coal mine that signal design failures." Alltså att tillgänglighet är ett lackmustest för god design, och att personer med funktionsnedsättningar är kanariefåglarna i kolgruvan som signalerar när design har misslyckats, ungefär så. Och det är väl lite grand det du är ute efter. Och då handlar det väl om att man måste få den här insikten, och jag tror att man måste få insikten genom att möta människor på ett tidigt stadium. Och om man möter dem, icke-användarna, det är där designen uppstår, det är där innovationerna uppstår, det är där man hittar någonting nytt som man kan konkurrera med. Och då breddar man målgruppen.

EVA-KARIN:

Vilket jättebra twitter-citat, jag ska leta upp det. Jag kommer att komma ihåg de här kanariefåglarna. Tack, Mia för det citatet. Jag tycker att det kan få vara ett slutord för oss i den här tredje podden. Tack för att ni kom.